

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Unutulmuş Romanı Batak *Batak, the Forgotten Novel of İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu*

Fikri KULA*

*Dr., Aksaray Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü,
Aksaray/Türkiye.

Dr., Aksaray University,
Faculty of Science and Literature,
Department of Education of
Turkish Language and Literary,
Aksaray /Turkey.

fkula32@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1010-0251

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ
1982

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Date Received:

23/04/2022

Kabul Tarihi / Date Accepted:

19/06/2022

Yayın Tarihi / Date Published:

30/06/2022

Atf: Kula, F. (2022).

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun
unutulmuş romanı Batak.
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 56, 159-168

Citation: Kula, F. (2022).

Batak, the forgotten novel of
İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu,
Van Yüzüncü Yıl University
the Journal of Social Sciences Institute, 56,
159-168

Öz

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu (1887-1978) pedagojiden sosyolojiye, felsefeden sanata birçok konuda eser neşretmiş fikir ve sanat adamıdır. 1910'da pedagoji araştırmaları için Avrupa'ya gidişi onun hayatında dönüm noktalarındandır. Avrupa'daki tecrübelerinin yeni ufuklar açmasıyla sonraki yaşamını âdetâ pedagojiye adayan Baltacıoğlu, 1911'de yurda döner dönmez eğitim sisteminde yapılan yeniliklerin öncüsü olur. Avrupa'nın eğitim kurumlarındaki yöntemleri kendi ülkesine uyarlamaya çalışıp uyguladığı yenilikleri de yazıları ve konferanslarıyla yaymaya çabalar. İçtimaî Mektep adlı pedagoji alanındaki temel eserinde "şahsiyet pedagojisi" anlayışına dayalı yeni bir eğitim modeli kurar. Talim ve Terbiyede İnkılâp, Toplu Tedris, Rüyamdaki Okullar, Pedagojide İhtilâl gibi eserleriyle de pedagoji alanında hizmetler yapar. Düşünceleri ve eserleriyle kendinden sonrakilere kaynaklık eden Baltacıoğlu, uzun yıllar boyunca Yeni Adam dergisini çıkararak ideal bir nesil için çalışır. İdealindeki "Yeni Adam" tipinin oluşması adına birçok konu ve türde eser verir. Eğitimde tiyatronun önemli bir işlevi olduğunu düşünen Baltacıoğlu, tiyatro hakkında teorik eserler yazmanın yanında birçok oyun kaleme alır. Dergiciliği ve tiyatroculuğunun yanı sıra deneme ve hikâyeler yazan Baltacıoğlu'nun tek romanı ise Batak adını taşır. Yazıldığı tarihten bugüne fazla ilgi görmeyen Batak, Baltacıoğlu'nun eğitimci kişiliğini yansıtmaya ve biyografik unsurlar içermesi açısından önemli bir romandır. Bu çalışmada yazarın hatıralarından ve pedagojik çalışmalarından hareketle hayatının ve eğitimci kişiliğinin Batak romanına nasıl yansıdığı incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, eğitim, pedagoji, Türk romanı, biyografi.

Abstract

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu (1887-1978) is an intellectual and artistic man who has published works on many subjects from pedagogy to sociology, from philosophy to art. One of the turning points in his life is going to Europe for pedagogical research in 1910. Baltacıoğlu, who devoted his next life to pedagogy thanks to his experiences in Europe opening up new perspectives, became the pioneer of innovations in the education system as soon as he returned home in 1911. He tries to adapt the methods in the educational institutions of Europe to his own country and tries to spread the innovations he implements with his articles and conferences. In his main work in the field of pedagogy called İçtimaî Mektep, he establishes a new education model based on the understanding of "personality pedagogy". He also provides services in the field of pedagogy with his works such as Talim ve Terbiyede İnkılâp/Revolution in Education and Discipline, Toplu Tedris/Collective Education, Rüyamdaki Okullar/Schools in My Dream, and Pedagojide İhtilâl/Revolution in Pedagogy. Baltacıoğlu, who becomes a source for the next generations with his thoughts and works, works for an ideal generation by publishing Yeni Adam/New Man journal for many years. He produces works on many subjects and genres to create his ideal "New Man" type. Baltacıoğlu, who thinks that theater has an important function in education, writes many plays besides writing theoretical works about theatre. The only novel of Baltacıoğlu, who wrote essays and stories as well as magazin publishing and being a theater actor, is called Batak. Batak, which has not attracted much attention since its writing, is an important novel in terms of reflecting Baltacıoğlu's educational personality and containing biographical elements. In this study, it will be examined how the author's life and educator personality are reflected in the Batak novel, based on the author's memories and pedagogical studies.

Keywords: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, education, pedagogy, Turkish novel, biography.

Giriş

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu (1887-1978), Osmanlı Devleti'nin son yılları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemine tanıklık etmiş ve bu devirlerde düşüncelerini kalemiyle işlemiş önemli bir fikir ve sanat adamıdır. İstanbul'da doğan Baltacıoğlu'nun okul yıllarının ilk evresinin “çileli geçtiğinden söz etmek mümkündür” (Obuz, 2018, s. 25). İdadi çağına gelene dek farklı nedenlerden dolayı birçok kez okul değiştirmek durumunda kalan Baltacıoğlu, 1899 yılında rüştiyeyi tamamladıktan sonra Vefa İdadisi'ne kaydolar. İdadiyi bitirince 1904'te Darülfünun'un tabiiye (fen) şubesine girer. Üniversite yıllarında hat dersleri alıp 1908 yılında mezun olduktan sonra bir süre Darulmuallimin'de hat hocalığı yapar (Baltacıoğlu, 1998, s. 86). Yazı, resim, eliş, terbiye konularına ilgisi ona Avrupa kapılarını açar. 1910'da Maarif Nezareti vasıtasıyla eliş ve pedagoji tetkiklerinde bulunmak üzere Avrupa'ya giderek eğitim ve sanat hususunda araştırmalar yapar. Avrupa'daki izlenim ve tecrübeleri onda yeni ufuklar açar. Bundan sonraki yaşamını âdeta pedagojiye adayan Baltacıoğlu, 1911'de yurda döner dönmez eğitim sisteminde yenilikler yapmaya başlar. Avrupa ülkelerinin eğitim kurumlarındaki yöntemleri kendi ülkesine uyarlamaya çalışıp uyguladığı yenilikleri de yazıları, sergileri ve konferansları ile yayma uğraşı içine girer (Aytaç, 1984, s. 238). 1913 yılından 1933'e kadar Darülfünun'da pedagoji dersleri verir. 1923'te Darülfünun emini seçilen İsmayıl Hakkı'nın 1933 yılındaki reform dolayısıyla üniversitedeki görevine son verilir. Üniversiteden tasfiyesi hayatındaki kırılma noktalarından biri olup “bu durum; onun ölümüne kadar yayınlayacağı *Yeni Adam*'ın doğmasına vesile olur (Obuz ve Yakut, 2016, s. 162). 1941 yılında üniversiteye dönerek Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde “ilk pedagoji profesörü” (Tozlu, 1980, s. 21) olur. Fakülte'deki görevini 9 Şubat 1943'e kadar sürdüren Baltacıoğlu, 1943-1950 yılları arasında milletvekili olarak mecliste yer alır. Aktif siyasetten 1950'de ayrılan İsmayıl Hakkı, ölümüne dek çeşitli konularda çalışmalar yapıp konferanslar vererek hayatını sürdürür ve 1978'de vefat eder.

Baltacıoğlu “Türkiye'nin temel sorunları karşısında fikir üretebilen” (Kaçmazoğlu, 2001, s. 202) çok yönlü yapısı ve birikimiyle Türk eğitim tarihinde pedagojiden sosyolojiye, felsefeden sanata dair görüş ve eserleriyle kendinden sonrakilere kaynaklık eder. Toplumun kalkınması için “kültür ve gelenek birliğinin sağlanmasını olmazsa olmaz bir koşul olarak belirleyen” (Obuz ve Yakut, 2016, s. 166) İsmayıl Hakkı, çalışmalarıyla bu uğurda uğraş verir. Baltacıoğlu “idealindeki ‘Yeni Adam’ tipini oluşturmaya çalışmak” (Tozlu, 1980, s. 71) adına yıllarca mücadele ederek birçok alanda kalem oynatmış, eğitim alanındaki görüşlerini işlemiştir. Eğitimde tiyatronun çok önemli bir işlevi olduğunu düşünen Baltacıoğlu, tiyatro hakkında teorik eserler yazmanın yanında birçok tiyatro oyunu kaleme alır. Dergisindeki “Yeni Adamın İlkeleri” başlıklı “kültür hayatındaki görüşlerini özetleyen” (Ülken, 1994, s. 453) bildirisinde şiir, hikâye, roman ve tiyatro gibi edebî alanlardaki görüşlerini anlatır. Dergiciliği ve tiyatroculuğunun yanı sıra deneme ve hikâyeler yazan Baltacıoğlu'nun tek romanı ise *Batak* adını taşır. Yazıldığı tarihten itibaren fazla ilgi görmeyen *Batak*, Baltacıoğlu'nun eğitimci kişiliğini yansıtan, biyografik unsurlar içeren ve deneme özellikleri taşıyan bir eserdir.

Batak'ın kapağında “yazan ve resimliyen” İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu sunuşu bulunur ve “basan ve yayan” Baltacıoğlu'nun yayın organı “Yeni Adam”dır. 1943 tarihli eserin Önsöz'ü dikkat çekici olup Baltacıoğlu, yazarının eseri okuyucunun takdirine sunduktan sonra metnin “Bir roman mı, bir hikâye mi, bir ‘essai’ mi? Yoksa hiçbir değil de ilmi yahut felsefi bir etüt mü?” (Baltacıoğlu, 1943, s. 6) olduğuna cemiyetin karar verebileceğini ifade eder. Eserin insanlar tarafından okunduktan sonra değerinin biçileceğini vurgulayan İsmayıl Hakkı'nın *Batak* eseri, cemiyetin “zalim mahkemesi”nin (Baltacıoğlu, 1943, s. 6) takdiri ile unutulmaya yüz tutmuş bir romandır.

Bir Artistin Garip Aşk Maceraları

Yazar anlatıcı, eserin “Bir Sanatkârın Sırlı Oluşu” bölümünde Âdem ile Havva “efsanesi”ne göndermede bulunur. Allah'ın Âdem'i balçıktan yarattıktan sonra onun “eğekemiği”nden de Havva'yı yarattığını ifade eder. Havva'nın Âdem'in eşi ve sevgilisi olduğunu vurgulayıp insanın da sevdiği kişinin bir parçası olduğu dile getirir. Aşkın “bir mükemmellik idealinde önce kendimizi kaybedip sonra bulmak” (Baltacıoğlu, 1943, s. 7) anlamına geldiğine dikkat çekerek eksik bırakılan insanın severek kendini bütünlendiğini anlatır. Her âdemoğlunun ömrünün bir Havva kızı aramakla geçtiğini, o kişiyi bulursa sevip bütünleneceğini, bulamazsa da tamamlanmayan bir yanıyla eksik olarak hayata veda edeceğini belirtir. Bu

bağlamda aşk “tükenmeyen bir konu olma niteliği” (Özcan, 2014, s. 20) ile romanın kurgusunda önemli bir yer tutar. Yazarın eserine Hz. Âdem ile Hz. Havva inanışına atıfla başlaması romanın kurgusu hakkında önemli ipuçları sunar. Romancı, her âdemoğlunun yaptığı gibi romanın başkişisi Ahmet’in de kendi “eğekemiği”nden yaratılmış diğer parçasını arama serüvenini kurgu düzleminde okuyucusuna aktarır.

Eserin başkişisi Ahmet, fizikî ve ruhî özelliklerinden bahsedilerek, ailesi ve çevresi ile birlikte tanıtılır. Ahmet’in ailesi hakkında verilen malumat onun eğitimi ve şahsiyeti hakkında bilgiler içerir ve bu da roman başkişisinin derinlemesine işlenmesinde önem arz eder. Ahmet’in genç yaşta anne ve babasını art arda kaybetmesinin onun üzerinde yaptığı etkiye dikkat çekilir. Yazar tarafından insanın ana babasını yitirdikten sonra onlara duyduğu sevginin yerini doldurma ihtiyacına vurgu yapılarak Ahmet’in ailesinin ölümünden sonra “kendini sevecek bir kadın, bir ana” (Baltacıoğlu, 1943, s. 20) arayışına girdiği dile getirilir. Ahmet’in bu arayışı kurgunun işleyişinde önemli olup sevgi peşindeki idealist bir sanatkâr olan Ahmet’in aradığı gerçek aşkı bir türlü bulamamasından dolayı romana yeni kişiler katılır. Romanda adı geçen kadınlar, Ahmet ile ilgi ve ilişkisi açısından okuyucuya yansıtılır. İkinci bölümde ise istediği sevdaya ulaşamadığı için aşka bakışı değişen, idealist çizgiden realist bir anlayışa kayan Ahmet’in yaşadıkları işlenir. Özenle kurulmuş bir olay örgüsüne sahip olmayan roman Ahmet’in aşk maceraları ile ilerler.

Ahmet’in ilk aşk denemesi, henüz 18 yaşında iken İneyet isimli bir kızdır. Kendisi gibi resim talebesi olan İneyet’in henüz birkaç kez görüşmeleri sonrası, hiç beklemediği bir anda evlilik konusunu açması Ahmet’i çok şaşırtır. Yazar anlaticı, Ahmet’in sevme ihtiyacında olan ruhunu anlamadığını belirttiği İneyet’in yuva kurup ölüncüye kadar beraber olmak düşüncesini âdeta “esnaf pazarlığı”na benzetir. “İdealist sanatkâr evlenme işini bir tacir, bir esnaf gibi düşünemiyordu.” (Baltacıoğlu, 1943, s. 24) Ahmet bu duygular içinde olsa da İneyet’e o esnada olumlu cevap verir, daha sonra ise yazdığı mektupla ilişkilerini noktalar. Ahmet’in ilk aşk denemesinde onun idealist yapısıyla yalnızca sevme ihtiyacını karşılamaya çalıştığı, aşkın sonunda evlilik gibi bir projeye dönüşmesine sıcak bakmadığı vurgulanır.

“Yunan Profilli Kadın” ile yaşadığı aşk macerasında ise kadının dış görünüşüne aldandığı için kendine kızan Ahmet, katıldığı bir sanatkârlar toplantısında tanıdığı Aliye’yi farklı bularak onu sevdiğini söyler. Kadın ise onun sevgisinin bir heves olduğunu belirterek Ahmet’ten uzaklaşır. Ahmet’in sonraki macerası ise ona sürekli aşk mektupları yazdığı hâlde Ahmet’ten çok kendi romantik hassasiyetini seven ve “aşkın en büyük ayırıcısı” (Baltacıoğlu, 1943, s. 33) fedakârlıktan uzak olan kadınla olur. Ahmet’in birbirinden zıt özelliklere sahip üç kadın ile yaşadığı “toy” aşk tecrübeleri, onun arayışta olduğunu yansıtan önemli detaylar olarak ifade edilebilir. Bu başarısız tecrübeler sonrası “Batak romanının kahramanı Havva’sını kaybetmiş Âdem gibi yeryüzünde, kendinden geçmiş bir halde, dolaşı[r]” (Baltacıoğlu, 1943, s. 34).

Akademi’den arkadaşı Melahat ile uzun süre sonra görüşen Ahmet, bu ilişkide âdeta iradesini yitirir. Yazar tarafından “hayvan insan” olarak tanıtilen Melahat, şehvetine düşkün, yalnızca “gövdesi” için yaşayan biridir. Şehvet düşkünü Melahat, Ahmet’i istediği gibi yönlendirir, Ahmet de kadına teslim olur: “Ahmet anladı, sustu ve itaat etti.” (Baltacıoğlu, 1943, s. 41). Bir müddet beraber olduktan sonra Melahat’ın “karnı doyup iştahı kapanınca” Ahmet’i bırakır. Ahmet’in aşk arayışında şehvet müptelası, “hayvan insan” bir kadın karşısında düştüğu aciz durum dikkat çekici olup Baltacıoğlu’nun Melahat örneği ile yalnızca gövdesi için yaşayan şehvet düşkünlerinin toplum için zararlı yapılarını eleştirel bir tavırla metne yansıttığı ifade edilebilir.

Melahat’ın Ahmet’e etkisi bir müddet devam etse de Ahmet yeni maceralara yelken açar. Anna evli olmasına rağmen Ahmet ile birlikte olmak için ısrarcıdır. Ahmet ise bu durumu ahlâkî bulmaz. Anna’nın ısrarı ve onun da kendisini sevdiğini iddia etmesi üzerine ideal aşk hakkında görüşlerini içeren cümleler sarf eder. Ahmet, yalnızca bedenden ibaret olmadığını, idealist bir insan olarak aşkın manevî ve ruhî yönüne değer verdiğini Anna’nın yüzüne tüm içtenliğiyle dile getirir. Bu tecrübeden sonra “aşk şehvet değildir, ve şehvetten çok fazla bir şeydir.” (Baltacıoğlu, 1943, s. 56) düşünçesi Ahmet’in zihnine ve ruhuna yerleşir. Şişli’de bir kır kahvesinde orta yaşta iki insanın şehvet dolu hâllerini gördükten sonra ise aşkın “hayvanî değil, rabbanî” (Baltacıoğlu, 1943, s. 58) olduğunu anlar. Baltacıoğlu hemen her biri farklı yapıdaki insanların hayatı ile Ahmet’in hayatını bir noktada kesiştirerek onun olgunlaşma yolunda adımlar atmasını sağlar. Karşılaştığı insanların Ahmet’e etkileri daha sonra tanışıp ilişki içerisine girdiği insanlara da yansıyan bir özellik hâline gelir.

Ahmet'in birlikte büyüdüğü komşu kızı Aydın ile yaşadığı “aşk olayı” ise daha önce yaşadıklarına hiç benzemez ve Ahmet'in hayatında izler bırakıp önemli değişikliklere yol açar. Aydın bir gün Ahmet'in gözüne bambaşka görünür, Aydın'ın yeni fark ettiği güzelliğine dayanamayan Ahmet, kızı öper. Bu öpüşün bir aşk başlangıcı olması ve Aydın'ın da kendisine karşılık vermesini beklese de istediği tepkiyi alamaz. Etrafındaki birçok kadının kendisine ilgi göstermesine rağmen Aydın'ın tepkisiz kalması Ahmet'i çok şaşırtır. Ahmet daha sonra Aydın'a onu sevdiğini anlatan bir mektup gönderir. Aydın ise Ahmet'i sevmek istese de başaramadığını ve erkeklerden nefret ettiğini bildiren bir cevap yazar. Ahmet'in bir anlam veremediği bu düğüm bir tesadüf eseri ortaya çıkar. Ahmet bir yaz günü evin tavan arasında uğraşırken bir ara gözü Aydın'ın evine kayar ve gördüğü manzara karşısında âdeta dumura uğrar. Aydın ile Necla'yı şehvet içinde dudak dudağa gören Ahmet, bu “iğrenç” olay sonrası odasında hüngür hüngür ağlar. Birkaç saat sonra gelen Aydın'ı evinden kovar ve uzun müddet onu görmez.

Yazar anlatıcı, romanın kurgusunu yer yer keserek Ahmet'in yaşadıkları neticesinde edindiği tecrübeleri aktarır. Bazı bölümlerin sonunda değerlendirmeler yaparak Ahmet'in aşk macerasında aldığı yola, edindiği tecrübelerle vurgu yapar. Aşk macerası yaşadığı her kadın Ahmet'e farklı bir bakış açısı kazandırır. “Romandaki kadın karakterler âdeta Ahmet'in aşk hususunda olgunlaşabilmesi için gereken vasıfları bünyelerinde barındırmaktadır.” (Aksak, 2012, s. 108). *Batak* başkişisi yaşadığı her aşk tecrübesinden sonra aşka dair yeni bir şey öğrenip bu yolda giderek olgunlaşır, artık gerçek ve sonsuz aşkın “normal aşk” olduğuna inanır. Baltacıoğlu'nun Ahmet'in olgunlaşma adımlarını ayrıntılarıyla aktarıp yeri geldiğinde çeşitli değerlendirmeler yapması eserin niteliğini zayıflatan ve romanı bir denemeye ve felsefi metne yaklaştıran detaylar olarak değerlendirilebilir.

Aşk hakkındaki düşünceleri değişmeye başlayan Ahmet, bir gece istememesine rağmen kardeşinin kızı Piraye'nin ısrarı ile baloya gider. Baloda sevmediği hâlde yine yeğenin ısrarı ile onunla dans eder. Dans esnasında Seza adlı bir kızın kendisine çok dikkatli baktığını gören Ahmet, bu durumu yeğeni ile paylaşır. Piraye de “zavallı” kızın Ahmet'e âşık olduğunu söyler. Ahmet kendisini seven birinin “zavallı” olduğunun nedenini sorduğunda ise yeğeni ona âdeta ders verir. Piraye, Ahmet'e “[b]ütün ömründe ideal için çalışmış” (Baltacıoğlu, 1943, s. 92) biri olduğunu ancak kadınların ideal konusu olamayacağını belirtir. Ahmet'in ideali arayan “artist ruhu” ile sevgiye ulaşamayacağını, ya idealine sadık kalıp sevgiden mahrum olacağını ya da idealden vazgeçip birini seveceğini ifade eder. Ahmet'in bu durumun nasıl neticeleneceğine dair görüş istemesi sonrası ise yaşadığı aşk tecrübelerinin neticesinde idealist çerçeveden daha realist bir tutuma geçeceğini ve ondan sonra sevgiyi bulacağını anlatır. Romanda şahsiyet sahibi bir kız olarak tanıtılan Piraye'nin görüşlerine değer veren Ahmet, bu konuşmadan çok etkilenerek bu yeni bakış açısıyla Seza ile görüşmeye başlar.

Seza'nın resim öğretmeni olarak haftada iki gün evlerine giden Ahmet, Seza'nın ailesi ile de tanışır. İçi ve dışı güzel biri olarak tanıtılan Seza bu birliktelikten çok memnundur. Ahmet ise sevdiği Seza'ya bir gün sarıldığında görüşleri değişir. Cinsî şuurdan yoksun olduğunu gördüğü Seza'ya karşı tavırları farklılaşır ve birliktelikleri sona erer. Ahmet'in aradığı kadında cinsel yönün eksik olmaması gerektiğinin vurgulanması Baltacıoğlu'nun mutlu bir evliliğe dair görüşleri ile tutarlılık gösterir.

18 yaşında idealist bir gençken yaşadığı ilk aşk tecrübesinden sonra tanıştığı her kadından farklı şeyler öğrenen Ahmet, kurgulayıp idealize ettiği aşkı bulamayacağını deneyimleri sonunda anlar. Aşk ve sevgiye kavuşmak istiyorsa daha gerçekçi olması gerektiğini öğrenir ve değişir. “Ahmet Seza tecrübesinde varlığından bir şeyler attı ve onun yerine birçok şeyler aldı. Ahmet değişmişti.” (Baltacıoğlu, 1943, s. 113). Ahmet'in yaşadığı bu değişim sonraki hayatını etkiler.

Yazar anlatıcı, romanın ikinci bölümüne Ahmet'in yaşadığı aşk tecrübeleri sonunda değiştiğini bir kez daha vurgulayarak başlar. Aşk konusundaki düşünceleri değişen Ahmet, sevebileceği kadını bulmak uğruna karşısına çıkan kişilere artık daha özenle yaklaşarak gerçek aşkı bulup bulmadığını anlamaya çalışır. “Ahmet artık ‘bu kadını sevebilir miyim?’ demiyor, ‘seveceğim kadın bu mudur?’ diyor ve elindekini sonuna kadar inceliyordu.” (Baltacıoğlu, 1943, s. 115-116).

Kısıklı'da bir kahvenin müdavimi olan Ahmet, orada bulduğu kişilerle sanat üzerine konuşur. Kahvede olduğu bir akşam Zehra'yı görür ve çok beğenir. Birkaç gün boyunca Zehra ile göz göze gelen Ahmet, onu görünce daha önce tecrübe etmediği birtakım hisler yaşar. Zehra'yı gördükçe mutlu olur ve sürekli onu görme isteği duyar. Bir gün tesadüf eseri tramvayda gördüğü Zehra'ya not bırakır. Bunun üzerine

bir hafta sonra atölyesine Zehra'dan mektup gelir. Zehra mektubunda Ahmet'i ilk olarak yedi yıl önce görüp o zamandan beri sevdiğini, onu ideal olarak gördüğünü ancak kavuşmalarının mümkün olmadığını yazar.

Zehra'ya uzun zaman sonra tramvayda rastlayan Ahmet, bir fırsatını bulup onunla görüşmek istediğini söyler. Zehra'nın olumsuz tavrına şaşırarak Ahmet artık Zehra'ya eskisi kadar ilgi göstermez. Günlerce Kısıklı'da yine göz göze gelmelerine rağmen Ahmet kadına kayıtsız kalır. Ahmet'in bu tavrı Zehra'yı üzer ve artık dayanamayan Zehra, bir mektupla Ahmet'e sevgisini ilan edip onunla mutlu olmak istediğini yazar. Artık sık sık mektuplaşır, kimi zaman da telefonla görüşürler. Zehra'dan gelen mektuplardan çok etkilenip sevdaya düşen Ahmet'in artık değişip bambaşka bir insan olduğu "Aşk Ahmet'i yeniden yaratmıştı." (Baltacıoğlu, 1943, s. 135) ifadesiyle aktarılır. Baltacıoğlu'nun Ahmet'in aradığı aşkı bulmasıyla âdeta yeniden yaratılmış gibi olduğunu vurgulaması eserde vermek istediği mesajları yansıtma noktasında kayda değerdir.

Ahmet, romanın yapısında çok önemli bir yere sahip olan mektubunda Zehra'ya onun yanında gördüğü yaşlı adamın kim olduğunu sorar. Zehra'nın cevap olarak yazdığı mektupta kendisinin çocuk denilecek yaşta aile zorluğuyla kendisinden 30 yaş büyük biriyle evlendirildiği ve bunun hayatını nasıl etkilediği anlatılır. Zehra'nın eşi alkol ve kumar bağımlısı eşcinsel biridir. Adam Zehra'ya eziyet ettiği gibi eşlik vazifelerini de yerine getirmez. Zehra bundan dolayı gündün güne erimekte olup perişan vaziyettedir. Bu duruma üzülen annesi pişman olup onu eşinden ayırmak ister. Zehra da sevdiği, kadınlığına ve sağlığına tekrar kavuşmak için bir çıkış kapısı olarak gördüğü Ahmet'e yaşadıklarını itiraf eder.

Mektubu okuyan Ahmet, yıllar önce evli bir kadınla yaşadığı aşk macerasını anımsar. Bir ayrıntı gibi aktarılan bu maceradan sonra Ahmet'te mektubun nasıl bir duygu ve düşünce uyandırdığı anlatılır. Sevdiği, "eğekemiği" olarak gördüğü kadının bir başkasıyla evli olması gerçeği ruhunda farklı yankılar uyandırır. Akli ve ruhu arasındaki çekişmeden sonra Zehra ile evlenmeye karar verir. Uzun zamandır aşkı arayan Ahmet'in Zehra'ya yazdığı mektubu bitirirken ifade ettiği şu cümleler dikkat çekicidir:

Zehra, sevgili kadını;

Uzun uzadıya düşündüm ve anladım ki sen yeryüzünde aradığım kadınsın. Anladım ki Allah'ın böğründen kopardığı eğekemiği sensin. Zehra ben sensiz, böğrü oyuk bir Âdem gibi Serendip'lerde dolaşıyorum. Artık gel Havva'm! Seni elimle böğrümüne sokayım. Gel, artık gel, benim eşim ol artık! Seni avcunun içinde taşıyan o hırsızdan kurtul, sahibine gel, onun ol artık! (Baltacıoğlu, 1943, s. 174-175).

Ahmet ile Zehra artık birleşme umuduyla buluşup Zehra'nın kocasından ayrılması hususunu konuşurlar. Ahmet çok sevdiği Zehra ile hemen evlenmek istediği için onun kocasından boşanmasını ister. Zehra ise kolay veremediği bu karar hususunda bir müddet zaman ister. Zehra süre istediği için Ahmet bu konuyu bir daha açmaz ancak Zehra'nın annesi bir gün Ahmet'in yanına gelerek kızını bir an evvel kurtarmasını ister. Ahmet, Zehra'yı kurtarmak için bir cinayet işlemek zorunda kalacağını düşünür. Bu düşüncelerden ilki Zehra'nın kocasını öldürmek, ikincisi ise Zehra'ya kadınlığını hatırlatarak onun hayata bağlanmasını sağlamaktır. Zehra ile evlenmek için ikinci yolu tercih eden Ahmet, evine çağırıldığı bir gün Zehra'yı sarhoş ederek onunla birlikte olur. Bu birliktelik, evli olan kadınların ısrarına rağmen onlarla birlikte olmayan, cinsî sapkınlıklara karşı sert tepkiler veren Ahmet'in şahsiyetine ters bir durum olarak değerlendirilmeye müsait olmasının yanında, bu durumu bir cinayet olarak algılayıp mecbur kaldığı için yaptığından dolayı şahsiyetinde bir eksiklik oluşturmayacağı şeklinde yorumlanmaya da açıktır. Ahmet, bu birliktelik esnasında sevdiği ve kendisini tamamlayan "eğekemiği" olarak gördüğü Zehra'nın cinsel iktidarı olmadığını anlayınca hayal kırıklığına uğrayıp onun bu durumdan kurtulması için çareler aramaya başlar. Hekim arkadaşının tavsiyesi üzerine bir pedagog ile görüşürler. Pedagog, Ahmet'i dinledikten sonra sorunun çözümü için Zehra'ya nasıl davranması gerektiğini anlatır. Bu görüşme sonrası Ahmet'in pedagogun tavsiyelerini uygulamasıyla Zehra hayata yeniden tutunur.

Zehra hastalığından kurtulmasına rağmen yaşadıklarının ağırlığı ve çektiği vicdan azabına yenik düşer. Ahmet'e içinde bulunduğu sıkıntılı durumu anlatan Zehra, kendisinin batağa saplanmış biri olduğunu söyleyerek birlikteliklerinin devam etmeyeceğini ifade edip Ahmet'in yanından ayrılır. Ahmet bu yaşananlardan sonra birkaç kez gördüğü Zehra'yı gündün güne eriyen bir ruh hastası olarak değerlendirir. Günün birinde de Zehra ortadan kaybolur, Ahmet ondan bir daha haber alamaz. Yaşadığı aşk sonrası "çöküntüyü kabul etmeyecek kadar kuvvetli olan" (Baltacıoğlu, 1943, s. 232) Ahmet kendisini tamamıyla

sanata verir. Kuvvetli şahsiyeti sayesinde hayattan kopmayan Ahmet, yaptığı “Batak” tablosuyla o yılın en büyük sanat ödülünü kazanır.

Ahmet ile Zehra son kez yıllar sonra karşılaşır. Ahmet’in Ankara’dan İstanbul’a döndüğü tren Gebze istasyonunda durur. Ahmet etrafı izlerken karşıdaki evin bahçesinde duran kadını görür. Kadının kendisine bakmakta olduğunu anlayan ve onun Zehra olduğunu fark edemeyen Ahmet bu duruma anlam veremez. Tren kalkacağı zaman son gücüyle Ahmet’e seslenen Zehra yere yığılır.

Âdem ile Havva “efsanesi” ile başlayan roman yine bu efsanenin verilmesiyle sona erer. Ahmet, efsanede olduğu gibi “eğekemiği”nden yaratılmış olan eşini bulur ancak “cemiyet” denilen “üstün kuvvet” (Baltacıoğlu, 1943, s. 238) nedeniyle birbirini tamamlayan iki parçanın birleşmesi mümkün olmaz.

Bir Pedagog Romanı Olarak *Batak*

Pedagoji alanındaki çalışmalarıyla tanınan Baltacıoğlu “*Eğitim Reformu Akımı*’nın Türkiye’deki en büyük temsilcisi” (Aytaç, 1984, s. 240) olarak değerlendirilir. Eğitim öğretime dair otuzun üstünde eser neşreden İsmayıl Hakkı, Türk geleneksel eğitim sisteminin ezberci yapısını eleştirerek bu sistemin değişmesi gerektiğini savunur. Ona göre çocuğa önce ailesinde, sonra da okulda verilen eğitimle şahsiyet kazandırılır ve “[u]ygun bir eğitim-öğretimin temelleri yalnız bir şekilde, eğitimin konusunu oluşturan çocuğun yapısını, gelişimini incelemekle konulabilir.” (Baltacıoğlu, 1995, s. 28). Çocuğun fitratına ve gelişimine uygun bir eğitim metodu geliştiren Baltacıoğlu “eğitimde baskıyı ve çocuğun doğasına uygun olmayan disiplini reddeder.” (Giorgetti, 2008, s. 720). *İçtimâî Mektep* adlı pedagoji alanındaki temel eserinde “şahsiyet pedagojisi” anlayışına dayalı yeni bir eğitim modeli kurar. Şahsiyet temelli eğitim anlayışında “kişilik”, “çevre”, “çalışma”, “verim” ve “başlatma” ana ilkeleri çok önemlidir (Baltacıoğlu, 1942). *İçtimâî Mektep*’in yanı sıra *Talim ve Terbiyede İnkılâp*, *Toplu Tedris*, *Rüyamdaki Okullar*, *Pedagojide İhtilâl* gibi önemli eserleriyle eğitimi teori değil “olgu” olarak ele alan Baltacıoğlu, bu olguyu psikolojik ve sosyolojik verilere dayandırıp temellendirerek eğitimin “sosyal bir olgu” olduğunu öne sürer (Aytaç, 1984, s. 243). İdealindeki “Yeni Adam” tipinin oluşması için kişiye şahsiyet temelli yaklaşarak terbiyenin fertlerde şahsiyet vücuda getireceğine inanır.

Eğitim sistemi üzerine yeni bir teori geliştiren İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, görüşlerini makale, kitap ve konferanslarla yaymaya çalışır. Felsefi ve sosyolojik bakış açılarıyla zenginleştirip geliştirdiği teorisini uzun yıllar adından söz ettiren bir sistem hâline getirir. Çünkü ona göre pedagoğ “pedagoji hakkında çok eser yazmış ve iddialarda bulunmuş adam demek değil, özgün bir eğitim anlayışına sahip olan ve anlayışını savunulabilir bir sistem halinde ortaya koyabilen adam demektir.” (Baltacıoğlu, 1998, s. 40). Teorisini sistemleştiren İsmayıl Hakkı, *Yeni Adam* dergisi, *Yalnızlar* hikâyesi, *İnanmak*, *Akıl Taciri*, *Kafa Tamircisi* gibi tiyatro oyunları ve denemeleri ile görüşlerini edebî açıdan okuyucusuna iletir. Bunların yanı sıra tek romanı olan *Batak* ile de eğitime dair düşüncelerini kurgu içerisinde yansıttığı görülür. Baltacıoğlu, *Batak*’ta kimi zaman yazar anlatıcı olarak kimi zaman da roman kişileri vasıtasıyla pedagoji anlayışını aktarır.

“Bir Sanatkârın Sırlı Oluşu” bölümünde başkişi Ahmet, ailesi ve çevresi ile birlikte tanıtılır. Ahmet’in ailesi, doğumu ve çocukluğu çeşitli ayrıntılarla aktarılır. Ahmet’in çocukluğundan bahsedilen kısımlarda İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu’nun çocuk eğitimine dair görüşleri de metinde yer bulur. Baltacıoğlu’nun şahsiyet temelli eğitim anlayışında ilk ilke kişiliktir ve bu kişilik çocuğa önce ailesinde, ana babası tarafından verilir. Bu anlayış romanda çocuğun doğduğunda “eksik” ve “taslak” olarak dünyaya geldiği ve iyi anne babaların elinde, yaratıcının maksadına uygun eğitim ve terbiyeyle donatılarak kişilik sahibi fertler olarak topluma katılabileceği şu ifadelerle anlatılır:

Ananın, babanın en kötüsü odur ki çocuklarını gövdelerinden ayrılmış bir parça olarak görürler de onu yaratanın atelyesinden eksik olarak çıkmış, bir taslak olduğunu bir türlü anlayamazlar. Doğduğu gibi her çocuk henüz bir taslaktır. Bu taslak üzerinde ilk artistin projesi sezilerek çalışılacak olursa eser bütün yaşayım boyunca kendi kendini güzelleştirir durur ve böylece her yeni doğandan bir insan şaheseri çıkması beklenebilir. Ananın, babanın, iyisi odur ki gövdesinden ayrılan parça üzerinde ilk sanatkârının gizli kalan maksadını sezer ve onun yardımcısı kesilir, eseri işleme, bütünleme koyulur (Baltacıoğlu, 1943, s. 8).

Baltacıoğlu’nun çocuk eğitim ve terbiyesi hakkında görüşlerini kurgu düzleminde okuyucusuna aktardığı bu bölümde romancı kimliğinin yanında pedagoğ kimliğinin yansımalarını net şekilde görmek

mümkündür.

İsmayıl Hakkı'nın şahsiyet pedagojisi anlayışında çocuğun okulda aldığı eğitim çok önemlidir. "Ona göre, okul aileden sonra en önemli eğitim müessesesidir." (Tozlu, 1980, s. 130). Çocuğun kişiliğinin oluşmasına katkı sunacak eğitim çevresinin kişiye kuru bilgiden ziyade şahsiyet kazandırması gerektiğini savunan Baltacıoğlu'nun bu görüşü romanda Ahmet'in ortaokul resim öğretmeninde yansıma bulur. Ahmet'in ortaokul resim öğretmeni Tahsin Bey, "öğretim metotlarından önce, insanlara şahsiyet verme sırrını taşı[r]." (Baltacıoğlu, 1943, s. 12).

Ahmet'in ilişki içerisinde olduğu Melahat şehvetine düşkün, gövdesinden başka bir şey düşünmeyen bir kadın olarak işlenir. Yalnızca gövdesi için yaşayan insanları temsil eden bu şahıs "hayvan insan" benzetmesiyle aktarılır. Şahsiyet sahibi olmayan şehvet müptelalarının "İnsanların bir kısmı öz hayvan olarak yaratılmıştır. Bunların aklı, bilgisi, ezberlenmiş ahlâk kuralları, gerçi vardır. Fakat öyle bir gövdeleri ve bu gövdelerinden fişkırarak öyle bir iştahları vardır ki bunlar akıldan, zihinden, ışıktan, nurdan gelen her şeyi boğarlar." (Baltacıoğlu, 1943, s. 44) şeklindeki tanım dikkat çekicidir.

Romanda her insan gibi Ahmet'in de "bir derece hayvan" olduğu belirtilse de kişiliğini tamamen şehvetinin eline bırakanlar eleştirilir.

Baltacıoğlu, Ahmet üzerinden aktardığı görüşleriyle didaktik yapıya sahip olan romanında ahlâk ilkelerine dair ifadeleri de aktarır. Aldığı eğitim ve terbiye ile bir şahsiyete kavuşan Ahmet, ahlâkî bir duruş sergileyerek evli bir kadınla ilişki kurmak istemediğini "benim birtakım ahlâkî prensiplerim vardır. Biri de evli kadınlarla aşkdaşlık etmemek." (Baltacıoğlu, 1943, s. 49) ifadeleriyle dile getirir. Bu durum romanın bir başka yerinde tekrar vurgulanır. Ahmet'in fizikî ve ruhî yönden eksikliği olmayan şahsiyetli bir insan olduğu dile getirilerek evli kadınlarla münasebette bulunmanın doğru olmadığını düşündüğu şu cümlelerle ifade edilir:

Ahmet bir melek değildi; eti kemiği, ihtirası, şehveti olan bir insandı; tam bir insandı. Fakat Ahmet bir şeytan da değildi: kendine göre aile, namus, şeref, ideal sahibi, vicdanı, ahlâkı, şahsiyeti olan bir insandı. Onun kafası evli kadınlarla gizli münasebetlerde bulunmayı almıyordu (Baltacıoğlu, 1943, s. 173).

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu cinsel eğitimin çok önemli olduğunu savunarak okullarda çocuklara cinsellik hakkında bilgi verilmesi gerektiğini ifade eder. Cinsel eğitim almayan insanların sağlıklı bir evlilik kuramayacağı ve buna bağlı olarak doğan çocukların da topluma fayda sağlayamayacağını ileri sürer. Bunun yanı sıra cinsellik hakkında doğru bilgi sahibi olmayan kişilerin cinsel sapkınlığa düşebileceğini dile getirir. Baltacıoğlu'nun bu görüşleri romanda Aydın kişisiyle aktarılır. Homoseksüel olan Aydın'ın bu durumdan yakındığı "Ortaokulda bize insan adına yalnız yurtbilgisi, tarih, coğrafya öğrettiler. Fakat erkek nedir, kadın nedir, aşk nedir, cinsel hayat nedir öğretmediler." (Baltacıoğlu, 1943, s. 69) ifadeleri, yazarın görüşünün metne yansıması olarak değerlendirilebilir.

Ahmet birlikte büyüdüğu komşu kızı Aydın'ın homoseksüel olduğunu öğrenince âdeta yıkılır, bir insanın nasıl böyle bir durumda olabileceğini aklı almaz. Sapkınlığın en korkunç ve gayrı insanîsi olarak dile getirdiği eşcinsellik, Ahmet'in ağzından yazarın bu duruma bakışını yansıtan ifadelerle verilir:

Ahmet düşünüyordu: insan hırsız olur, katil olur, vatan haini olur; fakat homoseksüel olmak ne demektir? Hangi yoksulluk, hangi korku bir kadının yine bir kadına, ve bir erkeğin yine bir erkeğe kul köle olmasını zorlayabilir? Hiç şüphe yok ki bu huy soysuzluğun, sapaklığın en korkuncu, en gayrı insanîsidir. Aydın bir soysuz, bir sapaktı." (Baltacıoğlu, 1943, s. 68-69).

Aydın'ın içinde bulunduğu durumu anlamaya çalışan Ahmet'in henüz çok gençken kendisinin de bir erkek arkadaşına "garip bir eğilim" duyduğu ancak bu durumdan "normal olan kuvvetli şahsiyeti" sayesinde kurtulabildiği aktarılır. Kuvvetli şahsiyetin bir güvence olarak yansıtıldığı bölümde dikkat çekici şekilde kadınların, özellikle de genç kızların çoğunda bu kuvvetli şahsiyetin olmadığı vurgulanır. Toplumun yaşayışı dolayısıyla zayıf olan Aydın'ın bu nedenle tehlikelere çok açık olduğu ifade edilir:

Ahmet bu kuvvetli şahsiyetin en güvenli namus, onur bekçisi olduğunu anlıyordu. Halbuki bu kuvvetli şahsiyet kadınların, hele genç kızların çoğunda yok gibidir. Onlar yaradılışları yüzünden değilse bile yaşayışları yüzünden zayıf, çelimsiz insanlardır. Aydın da

bir kadın, bir genç kızdı, şahsiyeti zayıf bir insandı, tehlikelere karşı idi (Baltacıoğlu, 1943, s. 84).

Baltacıoğlu'nun eğitim eleştirilerini içeren bölümde toplumda kızların yeterli derecede ve doğru şekilde eğitim alamadığını belirtmesi bakımından dikkat çekicidir. Kadınların şahsiyetlerinin kuvvetlenmemesinde, iradelerinin zayıf olmasında suçun cemiyette olduğunu dile getiren yazar, kızlara bu konuda gerekli eğitimin verilmemesini ve cemiyetin onları ateş çemberi içerisine ittiğini suç "cemiyetindir. O cemiyet ki senin bütün yanlarını ateşe verdikten sonra 'dikkat et, yanma!' demekten başka bir şey yapmamıştır." (Baltacıoğlu, 1943, s. 84) ifadeleriyle dile getirir.

Aydın örneği ile aktarılan cinsellik eğitimi ve kız çocuklarının eğitilmesi meselesi üzerinde Zehra örneğiyle bir kez daha durulur. Aydın'a olduğu gibi Zehra'ya da ortaokul çağına geldiği hâlde evlilik ve cinsellik hakkında ne okulda ne de ailede herhangi bir şey öğretilmemiştir. Bu eğitimsizliğin bir sonucu olarak Zehra da tıpkı Aydın gibi kuvvetli şahsiyet ve güçlü iradede mahrum kalmıştır:

Doğru söylüyorum size, ben o yaşta iken erkek nedir bilmezdim. Yaşıma göre olmayacak bir derecede akıllı ve bilgili bir kızdım. Fakat cins ve karıkoca hayatı üzerine hiçbir şey bilmiyordum ve uzviyetimde zaman zaman kabaran karanlık şurdan başka hiçbir şey de duymuyordum (Baltacıoğlu, 1943, s. 139).

Ailesinin zoruyla kendisinden otuz yaş büyük biriyle evlenen Zehra, eğitim konusunda mahrum kalmasının yanında eşi tarafından da mahrum bırakılır. Erkeklerle sapık ilişkiler içinde bulunan eşi Zehra'ya karşı vazifelerini yerine getiremez ve bu durum Zehra'nın hastalanmasına neden olur. Günden güne kötüleşen Zehra doktora götürülür ve doktor hastalığın iyileşmesi için "tabiatı yoluna koymak" gerektiğini söyler: "Hastalık cinsel vazifenin yerine getirilmemesinden ileri gelmez. Böyle hastalıkların iyileşmesi için tek çare, tabiatı yoluna koymaktır." (Baltacıoğlu, 1943, s. 151).

Zehra'nın annesi, kızının gözlerinin önünde eriyip gitmesine razı olmaz ve kızını kurtarmak için çareler arar. Kızının kocasından boşanmasını sağlamaya çalışır. Kocasını boşanmayı istemez, Zehra da aldığı eğitimin eksikliği yüzünden böyle bir irade sergileyemez. Zehra'nın annesi kendi çocuklarından yardım alamayınca Ahmet'in yanına gelerek kızını kurtarması için ona âdeta yalvarır. Zehra'nın boşanma ihtimali olmadığı için boşanmamış olsa bile kızıyla birlikte olmasını teklif eder. Ahmet bu durumda şaşırarak kadına çıkarır. Bir anne olarak kızına yanlış terbiye verdiği için kadını "Zehra'ya öyle bir terbiye vermişsiniz ki o artık ahlâkından hiçbir fedakârlık yapamaz. Hâlbuki yaşaması için günah işlemesi gerek." (Baltacıoğlu, 1943, s. 191) ifadeleriyle eleştirir. Kadının bu konuda geçmişte nasıl davranması gerektiği sorusuna ise "Günün birinde kızımızın böyle bir felâketle karşılaşacağını düşünecek ve onu felâketi yenmek iradesiyle kuşatacaktınız." (Baltacıoğlu, 1943, s. 192) yanıtını verir. Ahmet'in Zehra'nın annesi ile arasında geçen bu konuşmalar Baltacıoğlu'nun eğitimci tavrının metne yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Ahmet'in bu eleştirilerine yanıt veren Zehra'nın annesi, kendi zamanlarında Ahmet'in söylediği gibi davranmalarının mümkün olmadığını dile getirir. Yapıkları yanlışlardan kendilerine eksik ve yanlış eğitim veren cemiyeti sorumlu tutar. Kadının bu tavrına sinirlenen Ahmet, suçu cemiyete atmanın fertlerin sorumluluklarından kaçmalarını sağlamayacağını dile getirir. Cemiyeti oluşturan fertlerin üstlerine düşen vazifeleri yapmaları gerektiğini vurgular: "Cemiyet, cemiyet! Bakın bakalım etrafınıza! Söyleyin, bizim gibi fertlerden başka bir şey var mı? Cemiyet! O, yalnız sosyoloji kitaplarında vardır. Ben ortada fertlerden başka bir şey görmüyorum. Cemiyet, bu tenbel adamların bulabildiği bir mazeretten başka bir şey midir?" (Baltacıoğlu, 1943, s. 193).

Zehra'nın annesi ile konuşan Ahmet, sevdiği ve aradığı aşkı olan Zehra'ya yardım etmek için onu doktora götürür. Zehra'nın durumunun yanlış eğitimden kaynaklandığı bir kez de doktorun ağzından "aldığı terbiye kendisine erkek sevgisi değil, erkek korkusu telkin etmiştir. Bu menfi terbiye ona böyle bir felâketi hazırlamış bulunuyordu." (Baltacıoğlu, 1943, s. 203) ifadeleriyle dile getirilir. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, burada olduğu gibi eğitime dair görüşlerini kimi zaman yazar anlatıcı olarak kimi zaman da roman kişileri vasıtasıyla okuyucuya yansıtmış olur.

Baltacıoğlu cinsellik eğitiminin Türk neslinin muhafazasında önemli bir yeri olduğunu düşünür. Kadınların yanlış eğitim nedeniyle cins ve ahlakça yozlaştıklarına, aile geçimsizliklerinin çoğunun bu sorunlardan kaynaklandığına dair romandaki şu görüşler onun kadın ve aile konularındaki düşüncelerini

yansıtan önemli değerdendirmelerdir:

-Ahmet Bey, bu zavallı bir tane değil, yüzlerce, binlercedir! Buraya tedaviye gelenleri görüyorum. Yüzde yetmişinin derdi cinsel sebeplerden ileri gelmedir dersem, inanınız, doğru söylemiş olurum. Nasıl söyleyeyim, kadınlarımızın çoğu aldıkları terbiyenin kötülüğünden dolayı önce cinsçe bozuluyorlar, sonra da ahlâkça! Aile geçimsizliklerinin çoğu yine bu sebepten ileri geliyor. Eğer bunların çaresi düşünülmezse Türk nesli bozulacaktır. (Baltacıoğlu, 1943, s. 204).

Batak eserinde Baltacıoğlu'nun yazar kimliği ile pedagog vasfı kimi zaman iç içe girer. Pedagog Baltacıoğlu bir düşünce adamı olarak üzerinde kafa yorduğu düşünceleri edebî eser diliyle okuyucuya aktarmak ister. Bu bağlamda sanatçı ve düşünür yönleri bir bütün hâlinde tek amaç için seferber edilir. Romanda sanat ile düşüncenin birbirini destekleyen ve toplum uğruna kullanılan unsurlar olduğu Ahmet ile Pedagog arasındaki şu konuşmayla verilir: “Şu andan itibaren pedagog sensin. Zaten ressamısın, artistsin. Sizin işiniz bizimkine çok benzer. Siz formları, renkleri, idealleri yaratırsınız. Biz şahsiyetleri, reelleri.” (Baltacıoğlu, 1943, s. 215).

Bir sanatçının toplumun kanayan yaralarını tespit edip eserleriyle onları işlemesi gibi Pedagog'un görevinin de hastada olumlu değışiklikler yapacak şeylerin tavsiyesi olduğu belirtilir. Bu hususta “Pedagoğun ödevi hastanın şahsiyetinde yaratıcı bir evrim yapabilecek dış faktörleri bulup tavsiye etmek olabilir.” (Baltacıoğlu, 1943, s. 215-216) ifadeleri Baltacıoğlu'nun şahsiyet pedagojisindeki başlatma ilkesinin metne yansımasıdır.

Sonuç

Günümüzde de önemini koruyan görüş ve eserleriyle kendinden sonrakilere kaynaklık eden İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, uzun yıllar boyunca *Yeni Adam* dergisini çıkararak ideal bir nesil için çalışır. İdealindeki “Yeni Adam” tipinin oluşması adına kalemiyle mücadele ederek birçok konu ve türde eser verir. Eğitimde tiyatronun çok önemli bir işlevi olduğunu düşünen Baltacıoğlu, tiyatro hakkında teorik eserler yazmanın yanında birçok tiyatro oyunu kaleme alır. Dergiciliği ve tiyatroculuğunun yanı sıra deneme ve hikâyeler yazan Baltacıoğlu'nun tek romanı ise *Batak* adını taşır. Yazıldığı tarihten bugüne fazla ilgi görmeyen *Batak*, Baltacıoğlu'nun eğitimci kişiliğini yansıtan, biyografik unsurlar içeren ve deneme özellikleri taşıyan bir romandır.

Özenle işlenmiş bir olay örgüsü olmayan roman başkişi Ahmet'in aşk maceraları ile ilerler. Yazar, eserin başkişisi Ahmet'in hayatını ve başından geçen aşk maceralarını anlatırken pedagojiye dair görüşlerini de kimi yerde yazar anlatıcı olarak kimi yerde ise roman kişilerinin ağzından aktarır. Baltacıoğlu'nun yazar kimliği ile pedagog vasfının iç içe girdiği romanda pedagog Baltacıoğlu bir düşünce adamı olarak üzerinde kafa yorduğu düşünceleri edebî eser diliyle okuyucuya aktarmak ister. Bu bağlamda sanatçı ve düşünür yönleri bir bütün hâlinde tek amaç için seferber edilir. Yazarın hayatından izler taşıyan eserde Ahmet'in aşk maceraları yanında çocuk eğitimi, şahsiyet pedagojisi, aile, evlilik ve cinsellik gibi konular ayrıntılı şekilde işlenir.

Baltacıoğlu, doğduğunda çocuğun âdeta bir taslak olduğunu, onu eğiterek bir şahsiyet kazandırması gerekenin öncelikle aile olduğunu savunur. Romanda başkişi Ahmet'in doğumundan itibaren yaşamı, ailesi ve çevresi aktarılarak doğru bir eğitimle kuvvetli bir şahsiyet sahibi olduğu vurgulanır. İlk eğitimini ailede alan çocuk daha sonra çevre ile iletişime girer. Okul çağına geldiğinde çocuklara kuru eğitimden ziyade şahsiyet temelli eğitim verilmesi gerektiğini düşünen Baltacıoğlu, roman kişisi Ahmet'in şahsiyetini kuvvetlendiren önemli kişilerden birinin ortaokuldaki öğretmeni olduğunu belirterek bu görüşünü metin içinde vermiş olur. Ahmet'in aşk maceraları yaşadığı kişilerden hareketle evlilik müessesesinin önemine değinen yazar, özellikle kız çocuklarının yeterli eğitim alamamalarını toplumun yaşayışına ve eğitime verdikleri öneme bağlar. Okullarda cinsellik eğitiminin verilmemesini eleştirerek sağlıklı eğitim alamayan fertlerin sağlıklı evlilik yapamayacakları ve şahsiyet sahibi nesiller yetiştiremeyeceğini dile getirir. Bunun sonucunun da Türk aile yapısında bozulmalara sebebiyet vereceğini belirterek didaktik yapıdaki eseriyle düşüncelerini aktarmış olur.

Kaynakça

- Aksak, A. (2012). *İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun edebî eserlerindeki eğitici unsurlar* (Tez No. 317048). [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aytaç, K. (1984). İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 17(1), 237-248.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1942). *İçtimaî mektep*. Maarif Matbaası.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1943). *Batak*. Sebat Basımevi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1995). *Talim ve terbiyede inkılâp*. Canım, R.-Kıncal, R. Y. (Haz.). Millî Eğitim Basımevi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1998). *Hayatım*. Baltacıoğlu, A. Y. (Haz.). Dünya Yayınevi.
- Meşeci-Giorgetti, F. (2008). İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu: Bir ömür pedagoji. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 6(12), 713-726.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2001). Bir halk adamı olarak aydının portresi: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu. *Doğu Batı*, 16, 199-218.
- Obuz, Ö. ve Yakut, K. (2016). İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun düşünce dünyasında devlet ve din. *Kebikeç*, 41, 161-185.
- Obuz, Ö. (2018). *Türk rönesansı'nın peşinde bir aydın: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu*. Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.
- Özcan, R. (2014). *Türk romanında aşk (1872-1900)*. Kitabevi Yayınları.
- Tozlu, N. (1980). *İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim sistemi üzerine bir araştırma* (Tez No. 367300). [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Ülken, H. Z. (1994). *Türkiye'de çağdaş düşünce tarihi*. Ülken Yayınları.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacı, çalışmanın verilerinin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala gerekli dikkat ve özeni göstermiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale tek yazarlı olarak hazırlamıştır.

Çıkar Beyanı

Makalenin hazırlanmasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.